

FRANSA'DA SENDİKA-SİYASAL PARTİ İLİŞKİLERİ

Adnan MAHİROĞULLARI*

ÖZET

Fransa, ideolojik sendikacılığın beşiğidir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında, sendikalar kendilerine yakın gördükleri siyasal partilerle sıcak ilişkiler kurmuştur. Bu bağlamda, Fransa'nın en eski sendikal üst örgütü Genel İş Konfederasyonu CGT'nin Fransız Komünist Partisi PCF ile kurduğu ilişkiler, sendika-siyasal parti ilişkilerinde "yarı bağımlı" ilişki modelinin dünyadaki tipik örneklerinden birini oluşturmuştur.

Ne var ki, 1980 sonrasında ideolojilerin güç kaybetmesiyle Fransa'da ideolojik gerekçeli sendika-siyasal parti ilişkileri giderek zayıflamaktadır. Bu noktada, en büyük itici güç, tabandan gelmiş; taban, sendikasının siyasal partilerle kurduğu ilişkiyi sorgulamak ihtiyacı duymuştur.

Bu çalışmada, Fransa'da sendika-siyasal parti ilişkilerinin tarihsel seyri, ilişkilerde 1980 sonrası yaşanan değişim ve değişimin nedenleri incelenmektedir.

ABSTRACT

TRADE UNION -POLITICAL PARTY RELATIONS IN FRANCE

France was the cradle of the ideological trade-unionism. Especially, after the World War II, the trade unions established warm relations with the political parties that they considered to be close to them. In this context, the relations that CGT, the oldest trade union organization in France, established with the French Communist Party have been typical of the half-dependant relation model in the world.

However, after 1980, ideologies last their influence and as a result of this; trade union-political party relations based on ideologies are getting weaker. At this point, the

* Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

workers acted as an encouraging power they felt the need for the inquiry about the relations between their unions and the political parties.

In this study, the changes in the relations between the trade unions and the political parties in France and their reasons have been examined.

Giriş

Sendikaların ekonomik ve sosyal fonksiyonlarının yanı sıra, üçüncü fonksiyonu "siyasal" fonksiyonudur. Çoğulcu demokratik parlamenter rejimli ülkelerde sendikalar, siyasal fonksiyonlarını özgürce "siyasal faaliyetler"de bulunarak gerçekleştirirler. Siyasal faaliyet olgusu, oldukça geniş bir kavramdır; üyelerinin ekonomik ve sosyal durumlarını iyileştirmek amacıyla sendikaların siyasal iktidarı karar alma sürecinde etkilemeye yönelik her türlü girişimleri, ül-ke sorunları hakkında görüş bildirmeleri, siyasal partilerle ilişki kurmaları gibi faaliyetleri "siyasal faaliyet" türlerinden birkaçıdır.

Sendikaların asli görevi, temsil ettiği grubun hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmektir. Sendikalar, bu görevlerini, sadece işletme zemininde toplu iş sözleşmesi bağtlayarak gerçekleştiremeyebilirler. Örneğin, bir sendika, işverenle yaptığı toplu iş sözleşmesini ne kadar iyi koşullarda imzalamış olursa olsun, eğer ülkedeki enflasyon oranları, toplu sözleşmeyle elde edilen ücret artışlarının önünde gidiyorsa, bağtlanan sözleşmenin işçiler açısından yararı sınırlı kalacaktır. Dolayısıyla, bazen yasama organından çıkacak bir kanun, yürütme organının alacağı bir karar, sendikalara toplu iş sözleşmesiyle elde edebileceklerinden çok daha fazlasını verebilir. Bu bakımdan, çoğulcu demokratik parlamenter rejimli ülkelerdeki sendikalar, çalışma ilişkilerini çıkardığı yasalarla düzenleyen siyasal yönetimi, çalışanlar lehine yasal düzenlemeler yaptırmak, başka bir deyişle siyasal yönetimi karar alma sürecinde çalışanlar lehine etkileyebilmek için çaba sarf ederler. Çoğulcu demokratik sistemi benimseyen ülkelerdeki sendikalar, siyasal yönetimi çalışanlar lehine etkileyebilmek amacıyla iktidar partisi veya iktidar olmaya namzet partilerle ilişki kurma yolunu izledikleri gibi, sivil toplum örgütü olma bilinciyle siyasal iktidarı etkileyebilmek için "baskı grubu" işlevli genel grev, protesto mitingleri, direnişler gibi faaliyetlerde de bulunabilirler.

Sendikaların siyasal partilerle kurduğu ilişkiler, sadece "mesleki/ekonomik" gerekçeli değildir. Sendikaların siyasal partilerle ilişki kurma nedenlerinden biri de, iki örgüt arasındaki ideolojik örtüşmelerdir. Sendikalar,

örgüt yönetiminin ideolojik eğilimi çerçevesinde kendilerine yakın gördükleri bir siyasal partiyle ekonomik gerekçeli ilişkiler yanısıra, "ideolojik" yakınlık nedeniyle de ilişki kurabilirler.

Dünyadaki uygulamalara bakıldığında, sendika-siyasal parti ilişkilerinin; "bağımlı", "yarı bağımlı" ve "bağımsız" model olmak üzere üç model üzerine kurulduğu görülür. Sendika-siyasal parti ilişkilerinin bu üç modele göre tasnifinde göz önüne alınması gereken temel ölçüt, kuşkusuz sendikaların "devlet", siyasal parti" ve "sermaye" karşısındaki konumudur. Bağımlı model; tek partili, totaliter rejimli ülkeler ve merkezi ekonomik planlamayı benimsemiş sosyalist ülkelerdeki sendikaların adeta devletle özdeşleşmiş tek parti ile kurduğu ilişkileri kapsar. Yarı bağımlı model; sendikaların, alternatifsiz olarak sadece bir parti ile kurduğu işbirliğine dayalı yakın ilişkileri içine alır. Bağımsız model; sendikaların belirli bir siyasal parti ile ilişki kurmak yerine, ülkedeki tüm siyasal partilere eşit mesafede kalmarak kurduğu ilişkilere dayanan modeldir.

Fransa'da sendika-siyasal parti ilişkilerinin tarihsel gelişimini dört dönemde; siyasal partilerle ilişki kurulmadığı dönem, siyasal partilerle ilişki kurulmaya başlandığı ara dönem, yoğun ilişki kurulduğu dönem ve ilişki kurma nedenlerinin sorgulandığı 1980 sonrası dönem şeklinde dört ayrı başlıkta incelemek mümkündür.

Bu çalışmada, Fransa'da sendika-siyasal parti ilişkileri, XX. yüzyılın başlarından günümüze kadar sendikal üst örgütler düzeyinde ele alınarak, ilişkilerin tarihsel seyri ve ilişkilerde değişim yaşanıp yaşanmadığı, değişim yaşanmışsa değişimin nedenleri incelenmektedir.

I- SİYASAL PARTİLERLE İLİŞKİ KURULMADIĞI DÖNEM (1906-1921)

1895'te kurulan Fransa'nın ilk sendikal üst örgütü Genel İş Konfederasyonu CGT, (Confédération Générale du Travail) bir süre "Anarko-sendikalist"lerce yönetilmiştir. Anarko-sendikalist anlayışın özünü oluşturan "Anarşizm" öğretisinde, devlet ve devleti oluşturan kurumlara, siyasal partilere gerek yoktur. Zira bu öğretinin kuramcılarında Proudhon'un da belirttiği gibi, böylesi bir toplum düzeninde "İşletme, hükümetin yerini alacaktır." Bu bağlamda, CGT yöneticileri, 1906'da yeni eylem stratejilerini belirlemek amacıyla Amiens şehrinde yaptıkları kongrede "Amiens Şartı"

(*La Charte d'Amiens*) başlıklı belgeyle, siyasal partilerle ilişki kurulmaya-
cağını karar altına almışlardır.

CGT, bu kongrede, takipçisi olduğu "Anarko-sendikacılık" anlayışının bir gereği olarak, bir taraftan kapitalist toplumu ortadan kaldırıp yerine yeni bir toplum oluşturabilmek, bir taraftan da, işçi sınıfının haklarını elde edebilmek amacıyla "doğrudan eylem" (*action directe*) yöntemini hayata geçirebilecek bir dizi çalışma şekli belirlemiştir. Kongre sonunda, burjuva sınıfına karşı yapılacak mücadelede, siyasal partilere ihtiyaç duyulmadığı, mücadelenin bizzat işçi sınıfı tarafından verilmesinin gerekli olduğu açık bir dille beyan edilmiştir (Reynaud, 1975: 62). Başka bir deyişle, o dönemdeki CGT'nin lider kadrosu, Amiens Şartı'nda "sendikal mücadele"yi "siyasal mücadele"den kesin olarak ayırma ihtiyacı duymuştur (Işıklı, 1995: 43).

Amiens Şartı'nda: "Bütün siyasal oluşumların dışındaki CGT, patronların ortadan kalkması için yürütülecek mücadelede sınıf bilincinde olan tüm işçileri örgütler (...). Konfederasyon eylem tarzı olarak 'genel grevi' önerir ve bugünün mukavemet örgütü olan sendika, gelecekte yeniden toplumsal yapılaşmanın temeli, üretim ve bölüşüm örgütü olacaktır (Reynaud, 1975: 83)." denilmektedir.

Amiens Şartı'nın temelinde, hem "Anarşist öğretisi"nin gereği olarak, devlet ve devletin bütün kurumları, dolayısıyla siyasal partilerin yapılacak ihtilalle ortadan kaldırılacağı var sayımı (Reynaud, 1975: 63), hem de gelecekte siyasal partilerin sendikalardan yararlanma yönündeki emellerine set çekme düşüncesi yatmaktadır (Işıklı, 1995: 44).

Siyasal partilerle ilişki kurulmadığı dönemde faaliyette bulunan bir başka konfederasyon, Fransız Hıristiyan İşçiler Konfederasyonu **CFTC** (Confédération Française des Travailleurs Chrétiens) dir. 1919 yılında kurulan CFTC, Hıristiyan sendikacılık anlayışının Fransa'daki temsilcisidir. Temel çalışma ilkesi, Romen Katolik Kilisesi'nin sosyal öğretisi olan "Papalık genelgeleri" (*encyclique*) ve geniş anlamda insana yüksek değer veren, ona yardımcı olunmasını savunan Hıristiyan sosyal ahlakıdır (Launay, 1990: 461) Kuşkusuz, Hıristiyan sendikacılığın doktriner yapısını biçimlendiren ve eylemlerine yön veren düşünceler, temel olarak papazların bazı "genelge"lerinde ifadesini bulan görüşlerdir (Işıklı, 1995: 289).

Yüklediği dinsel misyon nedeniyle doğal olarak anti-komünist cephede yer alan CFTC, kuruluş yıllarında hiçbir siyasal parti ile ilişki kurmamıştır.

II- SİYASAL PARTİLERLE İLİŞKİ KURULMAYA BAŞLANDIĞI ARA DÖNEM (1922-1936)

1917'de gerçekleşen Rus Devrimi, Marksist İdeoloji'nin Avrupa'daki itibarını daha da artırmış; başta Fransa olmak üzere İspanya, İtalya gibi ülkelerde "komünist partileri"nin kurulmasında etkili olmuştur. Bu bağlamda, III. Enternasyonal'in 1920'de toplanan 2. Kongresi'nde, Avrupa'da kurulmuş ve kurulacak komünist parti yöneticilerine sendikalarla işbirliği yapmaları, sendika yönetimine sızmaları ya da yönetimi ele geçirmeleri önerilmiştir (Lefranc, 1973: 52; Işıklı, 1995: 116). III. Enternasyonal'de alınan kararlar, kısa zamanda Fransa'da etkisini göstermiş, 1920'de kurulan Fransız Komünist Partisi PCF (Parti Communiste Français) bünyesindeki komünistler, CGT'ye bağlı sendikalara sızarak bazı sendikalarda yönetimi ele geçirmiş; bu sendikalarda "İhtilalci Sendikacılar Komiteleri" (Comités syndicalistes révolutionnaires) oluşturmuşlardır. Nitekim CGT'nin Aralık 1920'de Tours Kongresi'nde yönetime hatırı sayılır oranda komünist üyelerin seçilmesi üzerine, Léon Jouhaux önderliğindeki CGT yönetimi, komünist grubu tasfiye etmeye karar vermiştir (Lefranc, 1973: 54-55).

CGT'den tasfiye edilen komünist sendikacılar, Fransız Komünist Partisi PCF doğrultusunda hareket ederek 1922'de Birleşik Genel İş Konfederasyonu'nu CGTU'yu (Confédération Générale du Travail Unitaire) kurmuştur. Ne var ki, CGT'den kopan komünist grup içinde yer alan bazı ihtilalci sendikacılar, yeni kurulan Konfederasyon'un Komünist Parti'nin direktifiyle kurulduğundan habersizdirler. Nitekim, CGTU'yu açık olarak PCF'nin yönlendirdiğini gören Pierre Monatte ve Rosmer gibi anarşist sendika liderleri, 1924'te Konfederasyon'dan ayrılmak durumunda kalmışlardır (Launay, 1990: 268). Dolayısıyla CGTU ile PCF arasındaki yakın ilişki, Fransız sendikacılığında sendika-siyasal parti ilişkilerindeki ilk ve açık örnektir.

CGTU, 1936'da içerisinde Komünist Parti'nin de yer aldığı sol partilerden meydana gelen Halk Cephesi (Front Populaire) oluşumunu CGT ile birlikte destekleyince, bu iki konfederasyon, 2-5 Mart 1936'da Toulouse'da yapılan Kongre'de yeniden birleşme durumunda kalmıştır. Aynı yıl, CGT içindeki Amiens Şartı ilkelerine bağlı sendikacılarca "Toulouse Şartı" olarak kaleme alınan belgede, CGT'nin "işverene, hükümetlere ve siyasal partilere" karşı bağımsızlığının korunacağı bir kez daha belirtilmiş, konfederasyon tüzüğü'nün 10. maddesinde de "konfederal büro üyelerinin siyasal bir göreve aday gösterilemeyeceği" karar altına alınmıştır (Rioux, 1960: 66).

1939 başlarında Fransa'nın bazı bölgelerini işgal eden Almanya'nın, Sovyetler Birliği'yle anlaşma imzalaması üzerine, 1936'dan beri CGT çatısı altında bulunan komünistler, bir kez daha Konfederasyon'dan ihraç edilmiştir. Bu arada, II. Dünya Savaşı'nın başlaması akabinde, Vichy Hükümeti 3 Kasım 1940'ta ülkedeki bütün konfederasyonların faaliyetlerine son vermiştir (Mouriaux, 1992, 31-32).

III- SİYASAL PARTİLERLE YOĞUN İLİŞKİ KURULDUĞU DÖNEM (1945-1980)

Sendikaların siyasal partilerle yoğun olarak ilişki kurmaları, II. Dünya Savaşı sonrası IV. Cumhuriyet döneminde siyasal ve ekonomik konjonktüre paralel olarak ivme kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde gerek sendikal, gerekse siyasal sahada yeni örgütler kurulmuştur.

1929 bunalımı sonrası önem kazanan ve 1945 sonrası uygulamaya konan Keynesyen politikaların gereği olarak, devletin ekonomiyi, işsizlik ve gelir dağılımını denetlemesi, keza endüstri ilişkilerine müdahale etme gereği duyması, sendikaları kendi düşünceleri yönünde yasal düzenlemeler yapmaları için karar mekanizması olan siyasal yapıya ilgi göstermeye itmiştir (Koray, 1994: 66-67). Bu bağlamda, sendikalar, işçi sorunlarına ilgi duyan, ya da ideolojileri örtüşen siyasal partilerle ilişki kurmuşlardır. Kaldı ki, Fransa'da doktriner sendikaların siyasal partilerle ilişki kurmalarında ideolojik örtüşmeler, önemli bir referans, önemli bir gerekçe olarak etkili olmuştur (Capdevielle-Mouriaux, 1991: 347)

A- Genel İş Konfederasyonu (CGT)

İkinci Dünya Savaşı boyunca, gerek PCF'nin, gerekse sendikalar içinde yer alan komünistlerin direnme ve bağımsızlık hareketleri içinde aktif olarak yer almaları, Fransa'da komünistlerin ve komünizmin itibarını artırmıştır (Tokol, 2000: 208). Dolayısıyla komünistler sistemli bir şekilde yeniden CGT'ye sızmaya başlamış ve konfederasyon yönetimini kısa sürede ele geçirmişlerdir (Duverger, 1986: 158). Komünistlerin CGT'yi ele geçirmeleri, 1946 Nisan'ında yapılan Konfederasyon'un I. Kongresi'nde gerçekleşmiştir (Lefranc, 1973: 98).

Komünistlerin konfederasyon yönetimini yeniden ele geçirmeleri, CGT'nin bir kez daha bölünmesine neden olmuş; 1947'ye kadar CGT'den

komünist sendikacılar uzaklaştırılırken, bu tarihten sonra, artık komünist olmayan, CGT'yi bir siyasal partinin güdümüne sokmak istemeyen sendikacılar kovulmuştur. Nitekim, 1947'de CGT'den uzaklaştırılan komünist olmayan yöneticiler, Fransız sendikacılığının önde gelen liderlerinden biri olan Léon Jouhaux öncülüğünde, 1948'de İşçi Gücü FO'yu (Force Ouvriere) kurmuşlardır.

Bu bölünmeden sonra CGT, Fransız Komünist Partisi'yle ilişkilerini giderek artırmış; adeta Komünist Parti'nin bir şubesi, "bağlantı kayışı" (Couroie de transmission) haline gelmiştir (Duverger, 1986: 169). CGT'nin üst kademelerinde görev yapan sendikacıların çoğu, aynı zamanda Komünist Parti'nin üst kademelerinde de görev alan kişilerden oluşmaya başlamıştır (Cumul des mandats politiques et syndicaux).

Bu bağlamda, CGT, 1971'de yeniden gözden geçirilen programında siyasal partilere karşı bağımsız kalmayacağına dair bir ilkeye de yer vermiştir (Demircioğlu, 1987: 199).

CGT ile Komünist Parti arasında ilişki kurulmasının en önemli nedeni, kuşkusuz ideolojiktir. Başka bir ifade ile, daha kurulduğu yıllardan beri gerek CGT'nin, gerekse PCF'nin "sınıf bilinci" ile hareket etmeleri, geleceğin "sosyalist toplumunu" birlikte oluşturma tasarıları ve temelde aynı ideolojik söylemlerin takipçisi olmaları böyle bir birlikteliğin önde gelen nedenleridir.

B- Fransız Hıristiyan İşçiler Konfederasyonu (CFTC)

Kuruluş yıllarında hiçbir parti ile ilişki kurmayan CFTC, 1945 yılında, Hıristiyan demokrat anlayışlı Cumhuriyetçi Halk Hareketi (Mouvement Républicain Populaire) partisi ile yakın ilişki kurmuştur. Hatta bu partide birkaç kez çalışma bakanlığı yapan Paul Bacon ve yine bu parti listelerinden milletvekili seçilen M. Merc, CFTC kökenli siyasetçilerdir (Rioux, 1960: 93). Ancak CFTC-MRP arasındaki ilişki organik ilişkiye dönüşmemiştir.

Konfederasyon içinde laiklik taraftarı yöneticilerin artmasıyla ortaya çıkan 1964 yılındaki bölünme sonrasında, "CFTC-Maintenance" ismiyle faaliyetlerini sürdüren eski CFTC, sendika-siyaset ve sendika-siyasal parti ilişkisi anlayışını yeniden gözden geçirme ihtiyacı duymuştur. Bu bağlamda CFTC, 1965'te hazırlanan yeni programında "sendika-siyaset" başlığıyla aşağıdaki görüşlere yer vermiştir:

"Konfederasyonumuz, içerisinde çalışanların da yer aldığı milletin siyasal kaderine ilgisiz değildir ve işçilerin siyasal hayatla ilgilenmesini, ter-

cih ettiği partiye üye olmasını doğal görür. Konfederasyonumuz, yanlış anlaşılmalara ve birtakım karışıklıklara meydan vermemesi açısından, hem partide, hem konfederasyonda üst düzey görev alma hususunu benimsemektedir. Konfederasyon yetkilileri, yasal düzenlemelerle ilgili önerilerini hayata geçirebilmek amacıyla parlamentodaki siyasal gruplarla ilişki kurabilir; aynı şekilde siyasal parti yöneticileri de programlarındaki hususlar için konfederasyonumuzla görüşebilirler. Fakat, Devlet'e ve siyasal partilere entegre olmayı reddediyoruz (...)" (Mouriaux, 1985: 97) .

CFTC'nin genel sekreteri Jean Bornard, 1977'deki 39. Kongrede sendikacılıkta "siyasallaşma"ya (politisation) karşı olduklarını, "işletmenin siyasal çatışma sahası olmamasına özen göstermeliyiz." diyerek konfederasyonunun siyasallaşma konusundaki görüşünü belirtmiştir (Mouriaux, 1985: 97).

C- Genel İş Konfederasyonu-İşçi Gücü (CGT-FO)

1947'de CGT'den ayrılanların 1948 yılında kurduğu İşçi Gücü FO (Force Ouvriere), sosyalist platformda sendikacılık yapmayı amaçlamış; sendikacılıkta çalışma stratejisi olarak "baskı grubu" işlevini kullanmak, kendilerine yakın hissettikleri hükümetler nezdinde üyelerinin çıkarlarını korumak ve geliştirmek ilkesini benimsemiştir. Bu bağlamda, dönemin Sosyalist Partisi SFIO (Section Française de l'Internationale Ouvriere) ile "organik ilişki" boyutuna varmayacak şekilde ilişki kurmuş; çeşitli ülke sorunları karşısında partiyle ortak tavır sergilemişlerdir. Ancak konfederasyon yönetimi, 1965 Başkanlık Seçimlerinde, sol bloğun ortak adayı lehinde oy kullanmayı sendikal hareketin "politizasyonunu" artırır kaygısıyla benimsememiştir. 1968'den sonra gevşeyen FO-Sosyalist Parti ilişkileri, 1971'de bu partinin Komünist Partisiyle "ortak program" hazırlıklarına girişmesi nedeniyle giderek daha da zayıflamıştır (Mouriaux, 1985: 78).

D- Fransız Demokratik İş Konfederasyonu (CFDT)

1960'lı yıllarda "laikleşme" (*laicisation*) olgusunun gerek dünyada, gerekse Fransa'da daha fazla rağbet görmesi üzerine, sendikacılıkta artık "Hıristiyan referans"ın terk edilmesi gerektiği görüşünü savunan sol eğilimli bir grup CFTC yöneticisi, konfederasyonun 1964 olağanüstü kongresinde çoğunluğu ele geçirmiş; yeni yönetim, konfederasyonun adındaki "Hıristiyan" sözcüğünü çıkararak Fransız Demokratik İş Konfederasyonu CFDT

(Confédération Française Démocratique du Travail)'ye dönüştürmüştür (Lefranc, 1973: 115).

Sosyalist plâformda sendikacılık yapan CFDT, kuruluş sonrasında "sol birlik" içinde yer almış; daha sonra 1971'de yeni adla kurulan Sosyalist Parti'nin güçlendirilmesi için çaba sarf ederek sadece bu parti ile işbirliği yapmayı tercih etmiştir (Launay, 1990, 422). Konfederasyon, bu dönemde çalışmalarını sendikal etkinliklerle birlikte "özyönetim" üzerine yoğunlaştırmış, ancak bu projeden sonuç alamamıştır.

E- Yöneticiler Genel Konfederasyonu (CGC)

1944 yılında kurulan ve sağ platformda sendikacılık yapan Yöneticiler Genel Konfederasyonu CGC (Confédération Générale des Cadres), başlangıçta partilerle siyasal ilişkiyi benimsemediklerini bildirmelerine rağmen, zaman zaman "Gaullist politikacılar" ve RPF (Rassemblement du Peuple Français) tarafından desteklenmiştir. Örgüt, bir süre de, sağ platformda politika yapan Demokrasi İçin Fransız Birlik Partisi UDF'yi (Union Pour la Démocratie Française) desteklemiştir. Fakat, Konfederasyon'un siyasal tercihleri, 1969'da bir bölünmeyle sonuçlanmış, Genel Sekreter Yvan Charpentier'in Valéry Giscard d'Estaing'e yakınlık duyması, konfederasyon içinde yeni huzursuzluklara neden olmuştur (Mouriaux, 1985: 102).

F- Milli Eğitim Federasyonu (FEN)

1947'de CGT'deki bölünmeden sonra kurulan, üyeleri sadece öğretmenler ve akademisyenler olan Milli Eğitim Federasyonu FEN (Fédération de l'Education Nationale)'in yönetici kadrosunun çoğunluğu sosyalist ve komünist parti kökenli sendikacılardan oluşmuştur. FEN, kuruluşundan itibaren Fransız Komünist Partisi PCF, Birleşik Sosyalist Parti PSU ve Sosyalist Parti PS gibi sosyalist ve komünist kökenli partilerle ideolojik yakınlık nedeniyle ilişki içinde olmuştur (Launay, 1990: 461).

G- Diğer Sendikal Üst Örgütler

II. Dünya Savaşı sonrasında "sağ sendikacılık" anlayışını benimseyen kimi bağımsız sendikalar, 1951 yılında bir araya gelerek "anti-komünist" anlayışla Bağımsız Sendikalar Genel Konfederasyonu'nu (Confédération Générale des Syndicats Indépendants) kurmuştur.

Bu hareket, Mayıs-Haziran 1968 olayları sonrasında Yeni Cumhuriyet İçin Birlik Partisi (Union pour la Nouvelle République) tarafından desteklenmiştir. Daha sonra 1977'de bu konfederasyonun devamı sayılan Özgür Sendikalar Konfederasyonu'u CSL (Confédération des Syndicats Libres) kurulmuştur.

Gerek sağ, gerekse sol platformda mücadele veren aşırı uçtaki siyasal partilerle işbirliği yapan İşçiler Genel Birliği (Union Générale des Travailleurs) ve Milli Çalışma Konfederasyonu (Confédération Nationale du Travail) gibi küçük sendikal üst örgütler de vardır (Mouriaux, 1985: 109-110).

IV- SENDİKA-SİYASİ PARTİ İLİŞKİLERİNİN SORGULANDIĞI 1980 SONRASI DÖNEM

Sendikacılık, temel yapısal değişim faktörleri olan toplumsal, siyasal ve ekonomik koşullarla daima etkileşim içindedir. Bu bağlamda, 1970'li yılların sonlarına doğru gelişmiş ülkelerde yeniden gündeme getirilen yeni-liberal ekonomi politikaların uygulamaya konulması, üretim tekniklerindeki değişim, keza uluslararası rekabeti kamçılayan küreselleşme süreci sendikacılığı pek çok bakımdan etkilemiştir. Üretimde mikro teknolojilerin kullanılmaya başlamasıyla istihdamın yapısında önemli değişimler yaşanmış; sendikacılığın üye bazında omurgasını oluşturan ve sendikal motivasyonu yüksek "mavi yakalılar"ın istihdamı giderek azalmış, buna karşılık örgütsel motivasyonu düşük "beyaz yakalılar"ın sayısı artmıştır (Koray, 1994: 76). Diğer taraftan, yeni-liberal dönemde gerek birey, gerekse işçi ve işyeri kavramı yeniden tanımlanmış; aynı işyerinde tüm gün çalışan işçi kavramı yanısıra, kendi evinde, ya da birden fazla işyerinde haftanın veya günün belirli saatlerinde kısmi süreli çalışan yeni bir işçi tipi ortaya çıkmıştır.

1980 sonrası dönemde sendikacılığı dolaylı olarak etkileyen bir başka gelişme, Marksizmin hamiliğini yapan Sovyetler Birliği'nin dağılmasıdır. Dünya sendikacılığının önemli bir kısmını yönlendiren, sendikacılığa doktriner boyut kazandıran Marksist öğretinin, bireyci pazar ekonomisi karşısında güç kaybetmesi sendikaların siyasal eylemlerinde ve siyasal partilerle ilişkilerinde ideolojik motiflerin giderek zayıflamasında etkili olmuş; "ideolojik sendikacılık" türünde her bakımdan ciddi bir kriz yaratmıştır (Kutal, 1994: 81-85).

1970'li yılların sonlarına doğru, başta sanayileşmelerini tamamlamış ülkelerde olmak üzere, devleti ekonomiyeye müdahaleden ve ekonomik

faaliyetlerden geri çekme anlamına gelen liberal ekonomi politikalarının yeniden güncellik kazanması, küreselleşme süreci, bu etkenlere bağlı olarak istihdamın yapısında meydana gelen değişiklikler, keza Sovyetlerin dağılmasıyla Marksizmin güç kaybetmesi Fransız sendikacılığını da pek çok bakımdan etkilemiştir. Söz konusu unsurlar, öncelikle sendikalaşma oranlarında önemli ölçüde gerilemelere neden olmuş; 1980'de % 19.3 olan sendikal yoğunluk 1995'te % 9'lara düşmüştür (Mahiroğulları, 2000, 38). Aynı unsurların Fransız sendikacılığına yaptığı bir diğer etki ise, sendikasıyasal parti ilişkilerinde ortaya çıkardığı "değişim" olmuştur. Nitekim, 1980 öncesinde sendikaların, temsil ettikleri ideolojilere ve dünya görüşlerine yakın siyasal partilere verdikleri "kayıtsız" ve "şartsız" desteğin, 1980'li yıllar sonrasında hızla değişen ekonomik, toplumsal ve siyasal ortamdaki koşullara bağlı olarak sorgulanmaya ve yeniden gözden geçirilmeye başlandığı gözlemlenmektedir (Koç, 1997: 22). Fransız sosyal siyasetçiler Capdevielle ve Mouriaux'nun da belirttikleri gibi, günümüzde sendikasıyasal parti ilişkileri hakkında yapılan anketlerin çoğunda, sendikaların bir siyasi partinin güdümüne girmemesi, dolayısıyla sendikal bağımsızlığın korunması" gerekliliği (Capdevielle-Mouriaux, 1991: 357); bir başka ankette ise "ideolojik söylemlerin karın doyurmadığı", "bir siyasal parti tarafından yönetilen sendika" ve "sendikacılıktan çok siyaset yapan sendika" istenmediği dile getirilmiştir (Croisat-Labbé, 1992: 83).

A- Genel İş Konfederasyonu (CGT)

CGT'nin, Komünist Parti'nin siyasal programına mutlak bir itaatle bağlı ideolojik bir imaja sahip olduğu bilinmektedir (Harper, 1987: 149). CGT'nin Komünist Partisiyle sendikal konularla ilgili ortak program hazırlama geleneği (Capdevielle-Mouriaux, 1991: 349), keza konfederasyonun üst düzey yöneticilerinin aynı zamanda Komünist Parti yöneticileri arasından seçilme geleneği 1980 sonrası dönemde de devam etmekteyse de, CGT'de görev yapan kimi yöneticiler, zaman zaman konfederasyonun PCF' ye karşı yarı bağımlı ilişki içerisinde olmasından rahatsızlık duyduklarını, Komünist Parti'nin her politikasını onaylama zorunluluğunda olmadıklarını dile getirmişlerdir. Nitekim, 1982-1992 yılları arasında CGT'nin genel sekreterliğini yapan Henri Krasucki, kabinede dört komünist bakanın yer aldığı sosyalist Mauroy ve Fabius hükümetlerinin bazı uygulamalarına karşı açık tavır almış; otomobil sektöründe göçmen işçilerin başlattığı grevlere destek vermiştir. Konfederasyon, 1984'te Lorraine demir madenlerinde toplu işten çıkarmalar

ve İvry'de SKF fabrikalarındaki çatışma nedeniyle Fabius Hükümetine karşı tavrını sertleştirmiştir. Krasucki, kaleme aldığı "*Modern Bir Sendika mı, Evet*" adlı kitabında geçmişi sorgulayarak yeni sendikal yapılanma, yeni sendikal davranışlar üzerinde durmuştur (Mouriaux, 1992: 33-34). Ancak, Krasucki'nin sendikaların aşırı siyasallaşmasına soğuk bakmasına rağmen, CGT merkez yönetimi, 1988 başkanlık seçimleri ve 1989 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde komünist adayları destekleme kararı almaktan geri kalmamıştır (Mouriaux, 1992:34; Mahiroğulları, 2000: 148).

Konfederasyonun 1991 Haziranında yapılan kongresinde, genel sekreter Krasucki, CGT'nin 1980 sonrasında üye kaybetmesinin nedenleri üzerinde durmuş; geçen on yıllık süreç içerisinde yapılan hataları dile getirmiştir (Mouriaux, 1992: 34). Krasucki, Komünist Parti'ye artık "*bağlantı kaybı*" olmaktan vazgeçilerek, "sendikal bağımsızlığın" ön plana çıkarılması yönünde fikir beyan etmiştir. Ancak, genel sekreterin önerileri gerçekleşmemiş, Henri Krasucki'nin yerine Fransız Komünist Partisi siyasal büro üyesi olan Louis Viannet'yi genel sekreter seçmiştir (Mouriaux, 1992: 122).

CGT'nin Aralık 1995'te yapılan kongresinde, 1980 sonrası giderek sayıları artan yönetimdeki "reformcu" kanat temsilcilerinin bir kısmı, özellikle konfederasyonun ekonomik kesim sorumlusu G. Alezard, radikaller tarafından konfederasyon yönetiminden uzaklaştırılmıştır (Labbé, 1996: 43).

Bununla birlikte, CGT-Komünist Parti ilişkileri, 1995 sonrası yeni bir boyut kazanmaya, giderek zayıflamaya gebe görünmektedir. Zira, CGT yönetiminin Komünist Parti'ye angajmanı 1995'te yapılan başkanlık seçimlerinde de devam etmesine rağmen, bu defa daha önceki seçimlerdekinden farklı olarak, CGT'nin, Komünist Parti başkan adayı Robert Hue'yu resmî bir bildiri yayınlayarak destekleme ihtiyacı duymaması, bazı sosyal siyasetçilerce ister istemez Komünist Parti ile Konfederasyon arasındaki ilişkilerde yeni bir döneme girilebileceğinin ilk işaretleri olarak değerlendirilmiştir (Labbé, 1997: 535-538). Nitekim, Komünist Parti'nin Aralık 1996'daki 24. Kongresi'nde CGT'nin halen genel başkanı olan Louis Viannet ve Konfederasyonun bazı üst düzey yöneticileri Komünist Parti merkez büro üyeliğinden ayrılmışlardır. Diğer taraftan, CGT, uzun süredir üyesi olduğu ve komünist sendikaların hakim bulunduğu uluslararası sendikal üst örgüt olan FSM (Fédération des Syndicats Mondiaux) üyeliğinden de çekilmiştir (Labbé, 1997: 535-538).

CGT-Komünist Parti arasındaki yaklaşık altmış yıldır kesintisiz süren bağımlılığa yakın ilişkilerin tamamen zayıfladığını söylemek bugün için

belki erkendir. Fakat yukarıda bahsedilen türden bazı göstergeler, iki örgüt arasındaki yarı bağımlı ilişkilerin gözden geçirilmeye başlandığının ilk işaretleri olarak algılanabilir (Mahiroğulları, 2000: 148-149)

B- Genel İş Konfederasyonu- İşçi Gücü (CGT-FO)

Fransız sosyalistlerinin sendika merkezlerinden biri olan FO, 1980 öncesinde organik boyuta varmayacak şekilde ilişki kurduğu Sosyalist Parti ile ilişkilerini 1983'te sonlandırmıştır. 1981'de Pierre Mauroy başkanlığında kurulan Koalisyon Hükümeti'nde 4 komünist bakanın yer almasından duyulan rahatsızlık sonucu, FO, Milli Konfederal Komiteyi toplayarak sendikal bağımsızlığın korunması ve izleyecekleri temel sendikal anlayışlarla ilgili "1983 Bildirgesi"ni yayımlamıştır (Mouriaux, 1985: 80). Bu doğrultuda Konfederasyon'un logosuna konan "Tüm siyasal nüfuzla karşı bağımsızlık ve terakki" (Mouriaux, 1992: 84). sözcükleri konfederasyonun siyasal partilere karşı bağımsız hareket etmesi gerektiğinin açık bir beyanı olmuştur. Bu nedenle, günümüzde FO'ya sendikacılıkta "sendikal bağımsızlığı" savunan bir anlayışın temsilcisi olarak bakılmaktadır (Capdevielle-Mouriaux, 1973: 47).

CGT-FO, geleneksel emek hareketinin devletten, siyasal partilerden arınmış bir şekilde temsil edilmesi gerektiğini ve izlenecek etkili toplu pazarlık politikalarının daha önemli olduğunu savunmaktadır. 1963-1989 yılları arasında konfederasyonun genel sekreteri André Bergeron, sendikal hareketin devlet çarklarından biri olamayacağını ve siyasal partilerin sorumluluklarını üstlenemeyeceği fikrini açık bir şekilde dile getirmiştir (Goetschy-Rozenblatt, 1992: 410).

Ne var ki, FO içerisinde zamanla konfederasyonun izlediği çizgiyi eleştiren bazı farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Nitekim, "Özgürlük ve Eylem" Bülteni'nin etrafında toplanan bir grup sendikal militan, FO'nun sadece ilerici hükümetlerle sözleşme bazında işbirliğine giden "öneri sendikacılığı" (*syndicalisme de proposition*) yapan bir örgüt olmasını istemiş, ancak bu teşebbüs, yeterli kabul görmeyince, CFDT lehine bir bölünme ile sonuçlanmıştır (Mouriaux, 1992: 36).

André Bergeron'dan sonra, konfederasyona bağlı bazı sendikaların yönetiminde ağırlığı bulunan "Troçkist" militanların desteği ile 1989'da genel sekreter seçilen Marc Blondel, konfederasyonun geleneksel çalışma stratejisini, genel sekreterlik seçiminde desteğini aldığı grubun da baskısıyla,

"sözleşmeye dayalı ve işbirlikçi sendikacılık" (*syndicalisme contractuel et de collaboration*) anlayışından, toplumsal baskı grubu bilinciyle "hak arama" (*syndicalisme de revendication*) ve "mücadeleci" (*syndicalisme de contestation*) sendikacılık üzerine yoğunlaştırmıştır (Labbé, 1997: 535-538).

Bu nedenledir ki, FO, Rocard ve Cresson hükümetlerinin memurlar için ön gördükleri mevcut haklarda geriye gidişin söz konusu olduğu maaş reformuna şiddetle karşı çıkmış; 24 Ekim 1991'de geniş çaplı bir genel grev başlatmıştır (Mouriaux, 1992: 38). Konfederasyon, 1995'te sosyal güvenlik yasaları ile ilgili "Juppé" planını reddederek yapılan genel grevde organizatör olarak yer almıştır (Mahiroğulları, 2000: 149-150).

C- Fransız Demokratik İş Konfederasyonu (CFDT)

CFDT, 1980 başlarına kadar, Sosyalist Parti ve sol görüşlü işçi konfederasyonlarıyla çeşitli konularda işbirliği yapma eğiliminde olmuştur. Ancak Ruslar'ın Kabil'i işgal etmeleri üzerine Genel Sekreter Edmond Maire; "Kabil'in işgali, Fransız işçi sınıfının üzerine düşen bir gölgedir" (Launay, 1990: 459) diyerek, hak arama mücadelelerinde birlikte hareket etme kararı aldıkları Komünist Parti güdümündeki CGT ile "eylem birliği" fikrinden vazgeçmiş; ama Sosyalist Parti ile ilişkilerini bir süre daha sürdürmüştür (Labbé, 1996: 45). Ne var ki, CFDT'nin Sosyalist Parti ile kurduğu ilişki, bu parti karşısında sendikal bağımsızlığın korunduğu bir ilişki olmuştur. Nitekim, Konfederasyon'un 1979'daki Brest Kongresi'nde "Bir sendika, bir siyasal parti gibi değil; sendika gibi davranmalı" denilerek sendika-siyasal parti ilişkilerindeki temel ayırım, temel anlayış vurgulanmıştır (Launay, 1990: 459).

1981'de yapılan genel seçimlerinde çok sayıda CFDT sorumlusu Sosyalist Parti listesinden aday olmuş, seçim sonrası on kadar CFDT kökenli milletvekili Mauroy kabinesinde görev almıştır. Konfederasyon yönetimi, bu dönemde desteklediği hükümete, çalışma hayatı ile ilgili çok sayıda kanun teklifi önermiştir. CFDT'nin yasalaşmasına ön ayak olduğu kanunlar, 1982 ve 1983 yıllarında yürürlüğe giren, toplu pazarlık düzeni ve işletme komitelerinin yeniden yapılanması ile ilgili I. ve II "Auroux Yasaları"dır (Croisat-Labbé, 1992:141). CFDT'nin sosyalist Mauroy hükümetiyle aralarındaki "korporatist" nitelikli işbirliği, sadece yasal mevzuatla ilgili düzenlemeler düzeyinde kalmamış; bir kısım CFDT'li yönetici, bürokratik kademelerde de görev almıştır. Örneğin, konfederasyonun iki numaralı ismi

Jaques Chereque, Lorraine valisi olarak atanmıştır (Croisat-Labbé, 1992: 141).

Ne var ki, CFDT'nin sosyalist hükümeti desteklemesi, 1980'in başından itibaren konfederasyona bağlı sendikaların üye kaybetmelerini önleyememiş; 1983'te yapılan sosyal güvenlik kurumları seçiminde de yetersiz oy alınca, konfederasyon yönetimi Sosyalist Parti ile ilişkilerini gözden geçirmek durumunda kalmıştır.

CFDT Başkanı Edmond Maire, sendikal arenadaki seçim yenilgisi sonrasında, konfederasyonun yayın organında üyelerine hitaben kaleme aldığı açık bir mektupta, yenilgilerinin temelinde Brest Kongresi'nde söylenenlerin unutulması "siyasal iktidarla özdeşleşmelerinin" yattığını dile getirmiştir. 14 Aralık 1983'te yaptığı basın toplantısında da, giderek artma eğilimi gösteren işsizliğe karşı radikal çözümler geliştiremediği ve sanayi yatırımları ile ilgili politikalarını yeterli bulmadıkları için Sosyalist Hükümeti sert bir şekilde eleştirmiştir (Launay, 1990: 459).

CFDT yönetimi, Hükümetin 1984'te sendikaların görüşüne sunduğu "esneklik ile ilgili sözleşmeyi" üyelerinin tepkisi üzerine imzalamaktan sonra vazgeçmiştir (Mouriaux, 1985: 93-94). Dolayısıyla CFDT, bu tarihten sonra, daha ziyade "pazarlık ve öneri" sendikacılığı anlayışı ile hareket etmeye yönelik politikalar geliştirme arayışına girmiştir (Labbé, 1997: 535-538).

1986-1988 yılları arasında CFDT yönetimi, çalışma hayatı ile ilgili konularda sağ eğilimli Chirac hükümeti ile işbirliği yapmaya çalışmıştır. Böyle bir eğilim, konfederasyon içinde huzursuzluklara neden olmuşsa da, Kasım 1988'de yapılan kongrede genel sekreterliğe seçilen Jean Kaspar, konfederasyon yönetiminin artık "sosyalist referans"ı terk edeceğini, ne "sağı" ne de "solu" destekleyeceğini bildirerek, sendikacılığın "çalışma organizasyonlarının iyileştirilmesi, çalışanların satın alma gücünün hiç olmazsa devam ettirilmesi, işsizliğe karşı mücadele, sosyal adaletin tesisi ve işçi hakları" üzerine yoğunlaşması gerektiğini vurgulamıştır. Böylece yeni genel sekreter Jean Kaspar, CFDT'nin sendikacılık anlayışında yeni bir süreç başlatmıştır (Mouriaux, 1992: 43). Bu düşünceler, kuşkusuz CFDT'nin "reformcu" sendikacılık anlayışından yana tavır koyduğunun önemli bir işaretidir. Bu bağlamda, CFDT yönetimi 1991'de reformist kanattaki CFTC, CGC ve FEN ile birlikte "yeni sendikal yapılanma" projesi üzerine ortak çalışma kararı olarak sendikacılıktaki yeni anlayışlarına işlerlik kazandırmak istemiştir (Labbé, 1996: 46; Mahiroğulları, 2000; 151-152).

D- CFTC (Fransız Hıristiyan İşçiler Konfederasyonu)

CFTC, 1980 sonrasında da kuruluş amacındaki dinsel motifler gereği "sağ" çizgide politikalar izlemeye devam etmektedir. Marksizm ve Hıristiyanlık arasındaki keskin karşıtlık, dolayısıyla Kilisenin anti-komünist, anti-sosyalist tavrı çerçevesinde, CFTC, Fransa'daki işçi konfederasyonları içerisinde "anti-marksist" tavrını en net ortaya koyan işçi örgütüdür (Launay, 1990: 461).

CFTC, 1965'teki 33. ve 1977'deki 39. kongresinde sendika-siyasal parti ilişkileri ile ilgili olarak tespit ettiği stratejileri 1980 sonrası da sürdürmektedir. Başka bir ifade ile, CFTC, 1980 sonrası tüm siyasal partilere karşı "tarafsız" bir yaklaşım sergilemeye çalışmakta, sendikaların politize olmalarına karşı çıkmakta ve çalışma ilişkilerinde uzlaşmacı bir tutum izlemektedir .

1981-1990 arası CFTC'nin başkanlığını yapan Jean Bornard, gerek siyasal partilere, gerekse diğer işçi örgütlerine karşı oldukça dengeli bir yönetim sergilemiştir (Mouriaux, 1992: 45). 1990'da Konfederasyon'a başkan seçilen Alain Deleu ise, CFTC'nin, aralarında CFE-CGC, FEN ve CFDT'nin bulunduğu yeni bir organizasyon olan "reformcu" grup içinde yer almasını sağlamıştır (Mouriaux, 1992: 46; Mahiroğulları, 2000; 153).

E- CGC-CFE (Yöneticiler Genel Konfederasyonu)

CGC-CFE, 1980 sonrasında sertlik yanlısı politikalar yerine siyasal partilere ve hükümetlere karşı mümkün olduğu ölçüde tarafsız ve ılımlı kalmayı tercih ederek, 1980 öncesindeki gibi bazı muhalefet partilerinin peşinden gitmeyi terk etmiştir (Launay, 1990: 460).

1979'da yapılan kongrede başkan seçilen Jean Menu, CGC'yi yeniden yapılandırmak, modernize etmek, yeni çalışma stratejileri çizmek için çaba göstermiş; yeni dönemde siyasal partilere daha mesafeli, hükümetlere karşı daha ılımlı bir politika izlemiş; sendikal haklarda geriye gitme söz konusu olunca, Raymond Barre Hükümeti'nin ücret politikalarını eleştirmekten de geri kalmamıştır. CGC yönetimi, 1981'de iktidara gelen sosyalist ve komünistlerin oluşturduğu Mauroy hükümetinin ekonomik politikalarını tutarsız görmüş; özellikle işletmelerin "Sovyet modeli"ndekine dönüşmesine neden olacak Auroux Yasalarını ve ücretleri aynı düzeye getirmeye çalışan politikalarını protesto etmek için büyük gösteriler düzenlemiştir (Mouriaux, 1992: 51).

CGC'nin 1984 Mayıs'ında yapılan kongresinde Jean Menu'nün yerine başkan seçilen Paul Marchelli, Mauroy Hükümeti'nden sonra kurulan Laurent Fabius Hükümetiyle iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Marchelli başkanlığındaki yeni yönetim, CGC'nin 1980 öncesi işbirliği yaptığı milli muhalefet konumundaki sağ eğilimli partileri UDF (Union Pour la Démocratie Française) ve RPR (Rassemblement Pour La République), "sağ" oluşumların ekonomik ve sosyal programlarını çekici bulmadıklarını beyan ederek (Launay, 1990: 460-461) bu partileri artık desteklemenin söz konusu olmadığını belirtmiştir.

Reformcu oluşumdaki bazı konfederasyonların (CFTC, CGC, CFDT, FEN), hükümetlere ve siyasal partilere karşı aralarında önceden kararlaştırdıkları "tarafsız" ve "bağımsız" kalma ilkesine gereği gibi özen göstermemeleri üzerine, CGC yönetimi, 27 Aralık 1991'de adı geçen dörtlü grubun yöneticilerinin katılacağı Paris'teki toplantı öncesi, özellikle Sosyalist Parti ve hükümete yakınlık gösteren CFDT'yi, "Jean Kaspar, sosyalistlerin çığırtağı, hükümetin kabadayısı olarak hareket ediyor." diyerek uyarma ihtiyacı duymuştur (Mouriaux, 1992: 52). Toplantı sonrası ise; ortak ücret politikası olarak "ücret hiyerarşisi"nin devam ettirilmesi ve sendikal birliğin siyasal kazancının Sosyalist Parti'ye mal edilmemesi kaydı ile reformcu güç birlikteliğinin devamını kabul etmiştir (Mouriaux, 1992: 52).

1993 Ekimi'ndeki kongrede, Marc Vilbenoit, CGC'nin başkanlığına seçilmiştir. Vilbenoit yönetimi, siyasal partilere karşı bağımsız bir yönetim sergileyeceklerini, hükümetlerle çalışma hayatı ile ilgili hususlarda "işbirliği" yapma niyetinde olduklarını bildirmiştir (Mouriaux, 1992: 52; Mahiroğulları, 2000; 154-155).

F- FEN (Milli Eğitim Federasyonu)

FEN, 1980'li yılların ortalarına kadar, aşırı sol örgütlerle eylem birliği yapmıştır (Labbé, 1996: 51). Ancak gerek belirli siyasal partileri desteklemelerinin sonucu olarak ortaya çıkan federasyondaki bölünmeler, gerek Sovyet Rusya'nın dağılışı, gerekse Fransa'da 1986 seçimlerinde sol hükümetlerin yerine sağ iktidarların gelişi gibi faktörler, FEN'i daha ılımlı bir sendikacılık anlayışı ile "reformcu sendikacılık" oluşumunun içinde yer almıştır.

Nitekim Mauroy Hükümeti'nin desteklenmesiyle ortaya çıkan üye kaybı karşısında federasyon yönetimi, 1983 yılında "Dost Bir Hükümet Karşısında FEN'in Bağımsızlığı ve Önerisi" başlıklı bildirisinde adeta bir

öz-eleştiri yapılmış; 1980 sonrası dünyada sendika-siyasal parti ilişkilerinde yaşanan değişimin temel gerekçesini özetleyen bir ifade ile, siyasal partiler karşısında sendikal bağımsızlığın korunması gerektiği vurgulanmıştır:

"Sendikal birliği sağlama, bağımsızlığı gerektirir. Bir partiye, bir kiliseye, bir hükümete bağlılık bölünmenin kaynağıdır. Biz bunu 23 yıl boyunca yaşadık. Özlemlerimize, beklentilerimize cevap veren bir hükümetle bağımsızlığımızdan fedakârlık yapmaksızın artık yeni bir üslupla konuşmamız gerekir (Mouriaux, 1985: 108)."

1991'de genel sekreterliğe seçilen Guy Le Neouannic zamanında, federasyon içindeki sol eğilimli iki sendika (SNES ve SNEP) ayrılarak 1992'de FSU'yu (Birleşik Sendikalar Federasyonu) kurmuştur. Bölünmeler sonunda eğitim işkolunda çoğunluğu yitiren FEN, 1993 Şubatında altı özerk sendikal örgüt bir araya gelerek UNSA'yı (Otonom Sendikalar Milli Birliği) oluşturmuştur (Labbé, 1996, 52; Mahiroğulları, 2000: 155).

G- Onlar Grubu

Fransız sendikacılığında "Onlar Grubu" olarak isimlendirilen, bir konfederasyon içinde yer almayı ve bir siyasal partinin himayesinde hareket etmeyi benimsemeyen on özerk sendika, 10 Aralık 1981'de sendikacılığın genel problemleri üzerine ortak düşünce geliştirmek, aralarında işbirliği yapmak amacıyla bir araya gelmiştir (Mouriaux, 1992: 60). Grubun militanlarının ve yöneticilerinin çoğu "aşırı sol" kimliklidir (Labbé, 1997: 535-538).

Fransız sendikacılığında hiçbir üst kuruluşa üye olmadan varlığını sürdüren diğer sendikalar genelde "sağ partiler" himayesindedir (Labbé, 1996: 54). Başka bir ifade ile örgütlenme bakımından "bağımsız sendikacılık" anlayışını benimseyen sendikaların eylem ve stratejileri, bu sendikaları sendikacılık satranç tahtasında genelde "sağ"da yer almaya itmiştir (Mouriaux, 1992: 69)." Örneğin bağımsız FPIP (Polis Meslek Federasyonu) aşırı sağcı Jean Marie Le Pen başkanlığındaki PFNE'nin (*Parti des Faisceaux Nationalistes Europeens*) güdümünde olan sendikalardan biridir (Mouriaux, 1992: 70; Mahiroğulları, 2000: 156).

Sonuç

Fransız sendikacılığı mücadele sürecinden geçerek yasallık kazanan bir harektir. İç dinamiklerin verdiği mücadelede, hareketin ideolojik boyutu "devrimci elitlerin" katkılarıyla çizilmiştir. Bu nedenle, Fransız sendi-

kacılığının ideolojik/doktriner kanadı, siyasal faaliyetlerini sadece üyelerinin ekonomik çıkarlarını koruma ve geliştirme amacıyla değil, topluma yeni bir şekil vermek, kapitalist toplumun yerine sosyalist bir toplum oluşturmak amacıyla da yapmıştır Sendikalar, siyasal faaliyetlerini sendikacılığın yasalık kazandığı dönemden, XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar partileri dışlayarak yapmıştır. 1920'de Fransız Komünist Partisi'nin kurulması, keza Lenin'in III. Enternasyonal'da, kapitalizmi yıkmak için sendikalara önemli görevler düştüğünü, sendikaların komünizmin ilkokulları olduğunu belirtmesiyle, komünistler sendikalara sızmış; bazı sendikalarda yönetimi ele geçirmeye başlamıştır. Bu bağlamda, II. Dünya Savaşı sonrasında, özellikle Marksizm'i referans kabul eden sendikalar, kendilerine yakın gördükleri komünist ve sosyalist partilerle her konuda işbirliğine dayalı "yarı bağımlı" ilişki modeli çerçevesinde yakın ilişkiler kurmuşlardır.

II. Dünya Savaşı sonrasında, Fransa'da genellikle "yarı bağımlı" model çerçevesinde yoğunlaşan sendika-siyasal parti ilişkilerinin, 1980 sonrasında ekonomik ve siyasal politikalardaki değişikliklere paralel olarak giderek değişime uğradığı gözlemlenmektedir. Başka bir ifadeyle, 1980 sonrası ekonomi politikalarda benimsenen liberalleşme eğilimi, işgücünün yapısındaki değişim, ideolojilerin giderek güç kaybetmesi, keza küreselleşme süreci gibi faktörler, sendikaların siyasal partilerle kurduğu ilişkilerde değişimin oluşmasında oldukça etkili olmuştur.

1980 öncesinde yaşanan tecrübeler göz önüne alınarak, siyasal tercihlerini bir partinin lehine kayıtsız-şartsız açıkça ortaya koymanın muhtemel bölünmelere veya mevcut üyelerinin istifalarına neden olacağına bilincindeki kimi konfederasyon yöneticilerinin, sendika-siyasal parti ilişkilerinde artık "aktarma kayışı" türünde ilişki modelini tasvip etmedikleri görülmektedir. Pek çok sosyal siyaset uzmanının da parmak bastığı gibi, Fransa'da 1980 sonrası giderek düşüş eğilimi gösteren sendikal yoğunluğun %9'lar düzeyine inme nedenleri arasında, bazı sendikaların, destekledikleri partinin şubelerine dönüştükleri gibi faktörler önemli bir yer tutmuştur. Nitekim, 1980 sonrası sendikalı çalışanlarla yapılan anketlerde, ankete katılanların çoğunluğu sendikalarının bir siyasal partinin güdümüne girmesini tasvip etmediklerini belirtmişler; hatta ankete katılanların önemli bir kısmı, bu tip sendikalar için "geri sendika" veya "bir parti tarafından yönetilen sendika" gibi ifadeler kullanmışlardır.

Netice olarak, 1980 sonrası Fransa'da, sendikal üst örgütlerin siyasal partilerle kurdukları yakın işbirliğine dayalı "aktarma kayışı" türü ilişkiler, özellikle sendikal taban tarafından sorgulanmaya başlamış; bu nedenle sendi-

ka-siyasal parti ilişkilerinin boyutları gözden geçirilmek durumunda kalmıştır. Sendikaların siyasal partilerle kurduğu ilişkilerde karşılıklı "örgütsel bağımsızlığın" korunmasına, siyasal partilerden giderek "bağımsız" hareket edilmesine çaba sarf edildiği ya da sendikal hakların korunmasında, yeni haklar elde edilmesinde siyasal karar mekanizmalarını etkilemek amacıyla baskı grubu işlevli eylemlere yöneldiği gözlemlenmektedir.

KAYNAKÇA

- CAPDEVIELLE, Jaques-MOURIAUX René (1991). "Les Rapports Partis-Syndicats En France: Contraintes et Equivoques" **Idéologies Partis politiques et Groupes sociaux**, Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, Paris.
- CROISAT, Maurice-LABBE Dominique (1992). **La Fin des Syndicats?**, L' Harmattan, Paris
- DEMİRCİOĞLU, Murat (1987). **Dünyada İşçi Sendikaları**, Basisen Yayınları, İstanbul.
- DUVERGER, Maurice (1986). **Siyasal Partiler**, Çeviren Ergun Özbudun, 2. Basım, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- GOETSCHY, Janine - ROZENBLATT Patrick (1992). "France, The Industrial Relations System at a Turning Point", **Industrial Relation in the New Europe**, Oxford.
- HARPER, John (1987). **Trade Unions of The World**, Longman, London.
- İŞIKLI, Alpaslan (1995). **Sendikacılık ve Siyaset**, Öteki Yayınevi, C. I-II, Ankara.
- KOÇ, Yıldırım (1997). **Sendikalar, Siyaset, Siyasal Parti**, Yol-İş Yayını, Ankara.
- KORAY, Meryem (1994). **Değişen Koşullarda Sendikacılık**, TÜSES Yayını, İstanbul.
- KUTAL, Metin (1994). "Globalleşen Dünyada Sosyal Politika ve Toplu Sözleşme Düzeninde Yeni Arayışlar", **2000'li Yıllarda Endüstri İlişkilerine Bakış**, MESS, İstanbul.
- LABBE, Dominique (1997). "Les Principales Fédérations et Confédérations syndicales de Salariés", **L'Etat de France**, Editions La Découverte, Paris.
-(1996). **Les Syndicats et Syndiqués en France depuis 1945**, L' Harmattan, Paris.
- LAUNAY, Michel (1990). **Les Syndicalisme en Europe**, Imprimerie Nationale, Paris.
- LEFRANC, Georges (1973). **Le Syndicalisme en France**, Que Sais-je?, Paris.
- MAHİROĞULLARI, Adnan (2000). **1980 Sonrası Türk ve Fransız Sendikacılığı**, Kamu-İş Yayını, Ankara.
- MOURIAUX, René (1985). **Syndicalisme et Politique**, Editions Ouvrières, Paris.
- (1982). **La CGT**, Editions du Seuil, Paris.
- (1992). **Le Syndicalisme en France**, Que sais-je ?, Paris.
- REYNAUD, Jean-Daniel (1975). **Les Syndicats en France**, Seuil, Paris.
- RIOUX, Lucien (1960). **Le Syndicalisme**, Collection ou en est, Paris.
- TOKOL, Aysen (2000). **Avrupa Birliğine Üye Ülkelerde Sendikal Hareket**, VİPAŞ Yayını, Bursa.